

منظر دینی فهم واقعیت را به روش‌های عالی‌تر از علم تجربی ممکن می‌کند

علوم تجربی جدید، مرحله نازله علم است و ما می‌توانیم به مراحل عالی‌تر علم دسترسی پیدا کنیم و آن از راه تقوا و از راه آموزه‌های دینی ممکن است که به ما کمک می‌کند تا با رسیدن به فهمی عمیق‌تر از عالم طبیعت، واقعیت را به روش‌های دیگری نیز دریابیم.

عضو هیئت علمی دانشگاه تهران:

منظر دینی فهم واقعیت را به روش‌های عالی‌تر از علم تجربی ممکن می‌کند

علوم تجربی جدید، مرحله نازله علم است و ما می‌توانیم به مراحل عالی‌تر علم دسترسی پیدا کنیم و آن از راه تقوا و از راه آموزه‌های دینی ممکن است که به ما کمک می‌کند تا با رسیدن به فهمی عمیق‌تر از عالم طبیعت، واقعیت را به روش‌های دیگری نیز دریابیم.

محمد محمدرضایی، عضو هیئت علمی و استاد پردیس قم دانشگاه تهران، در گفت‌وگو با خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا)، ضمن اشاره به فرصت‌ها و تهدیدهای دین‌شناسی علمی، با بیان این مطلب که اصولاً علم نمی‌تواند نسبت به عالم ماوراء طبیعت اظهار نظر کند، افزود: علم اساساً نسبت به عالم ماوراء طبیعت موضعی لادری و ندانم‌گویانه دارد؛ یعنی نه از جهت اثباتی و نه از جهت سلبی سخنی نمی‌گوید و نمی‌تواند اظهار نظر کند.

بررسی دین با رویکرد پوزیتیویستی آسیب‌های زیادی زده است

محمدرضایی افزود: علم فقط می‌تواند رابطه بین دو پدیده را کشف و مشخص کند، اما فراتر از آن دیگر نمی‌تواند اظهار نظر کند که آیا فراتر از این پدیده‌ها عالم ماورائی وجود دارد یا وجود ندارد و آینده به کدام سمت است و بعد از این عالم آیا عالم دیگری وجود دارد یا نه؟ یا تأثیر عالم ماوراء طبیعت بر این عالم چیست و چگونه است. بنابراین با روش علمی نمی‌توان به پاسخ این پرسش‌ها رسید. اما متأسفانه عده‌ای از دانشمندان که طرفدار این تفکر هستند که علم تجربی توانائی اظهار نظر و قضاوت در باب همه امور را دارد، دین را با رویکرد علم‌گرایانه و پوزیتیویستی مورد بحث و بررسی قرار داده‌اند که مباحث آن‌ها واقعاً ضرر و آسیب زیادی زده و به واسطه تصور نادرست و تبیین نادرستی که از دین و مباحث دینی ارائه کرده‌اند، موجب محرومیت بشر شده‌اند.

بزرگان ما بحث علم دینی و آسیب‌شناسی علوم سکولار را مطرح می‌کنند و می‌خواهند این را بگویند که این علوم جدیدی که وجود دارد بر مبنای دیدگاه ماتریالیستی و بر مبنای نگاهی انحصارگرایانه به روش علمی به وجود آمده است که باید مورد تجدید نظر قرار بگیرد و ما باید قلمرو هستی را وسیع‌تر از قلمرو ماده بدانیم و روش کشف واقع را تنها روش علمی ندانیم

وی با تأکید بر تجدید نظر در این روش با اشاره به طرح بحث علم دینی از سوی مقام معظم رهبری، گفت: بزرگان ما بحث علم دینی و آسیب‌شناسی علوم سکولار را مطرح می‌کنند و می‌خواهند این را بگویند که این علوم جدیدی که وجود دارد، بر مبنای دیدگاه ماتریالیستی و بر مبنای نگاهی انحصارگرایانه به روش علمی به وجود آمده است که باید مورد تجدید نظر قرار بگیرد و ما باید قلمرو هستی را وسیع‌تر از قلمرو ماده بدانیم و روش کشف واقع را تنها روش علمی ندانیم.

دوره تفکر پوزیتیویستی به پایان رسیده است

محمدرضایی با اشاره به طرح مبانی علوم جدید در آراء اگوست کنت، بیان کرد: کنت در طرح مبانی علوم جدید، سه مرحله را برای تفکر بشری مطرح کرد و قائل شد که در دوره جدید بشر از مرحله الهی و دینی و همچنین از مرحله مابعدالطبیعی و فلسفی گذر کرده و اکنون در مرحله تحصیلی یا پوزیتیویستی قرار دارد و اکنون روش پوزیتیویستی که روش علوم تجربی است، آن چیزی است که بشر جویای آن است و پرسشی جز پرسش‌های علوم تجربی ندارد و جز روش و پاسخ‌های آن برای او مناسب نیست.

عضو هیئت علمی و استاد پردیس قم دانشگاه تهران دوران این تفکر را به‌سررسیده دانست و بیان کرد: ما امروزه معتقدیم که دنیا و عالم را باید با نگاه دیگری دید و علوم را باید با مبانی جدیدی مورد بررسی قرارداد و در واقع ضعف‌هایی را که وجود دارد، باید جبران کرد. ما معتقدیم این علوم تجربی جدید اگر علم باشند، مرحله نازله علم است و ما می‌توانیم به مراحل عالی‌تر علم دسترسی پیدا کنیم و آن از راه تقوا و از راه آموزه‌های دینی ممکن است.

روش کشف واقع متعدد است

وی افزود: بنابراین باید دانست که روش کشف واقع متعدد است و هر قلمرویی روش خاص خود را دارد و نباید يك روش را برای کشف حقایق در همه قلمروها به کار گرفت. دیدگاه دینی در این راه به ما کمک می‌کند تا با بهتر دیدن عالم هستی و رسیدن به فهمی عمیق‌تر از عالم طبیعت، واقعیت را به روش‌های دیگری نیز دریابیم. در واقع می‌توانیم با کمک این منظر و با مبانی‌ای که جهت‌دهی و تجدیدنظر در علوم جدید را میسر می‌کنند، تبیین بهتری از قوانین علمی داشته باشیم.

محمدرضایی در بخش پایانی مباحث خود ضمن جمع‌بندی مطالبش، گفت: یکی از آسیب‌های دین‌شناسی علمی، نگاه بسیار محدود علمی است که باید خود را از آن رها کنیم، اما در این زمینه همین‌طور که پیشتر نیز گفته شد، فرصت‌هایی نیز وجود دارد. این که ما قائل باشیم که قوانین طبیعت سنت‌های الهی هستند و کشف آن‌ها را به وسیله علم در مقام دستاوردهای بشری به حساب بیاوریم، می‌تواند کمک‌کننده باشد. همچنین این نکته که خداوند در قرآن ما را بر آن داشته و ترغیب کرده است که طبیعت و قوانین آن را بشناسیم، نکته بسیار مهمی است که به عقیده من آن چه در پی آن وجود دارد و باید آن را جویا شد، این است ما مکلف هستیم که این قوانین را بشناسیم و در واقع خالق این اسرار طبیعت را کشف کنیم.

این گونه نیست که اگر رابطه‌ای علمی، در چارچوب علم تجربی، کشف شد این خداوند باشد که در محل سؤال قرار می‌گیرد؛ آن چه در این جا محل سؤال و مورد بهره‌برداری است طبیعت است و سنتی که خداوند در نظام احسن خود قرار داده

خداوند علم تجربی را وسیله‌ای برای کشف سنن خود و شناخت خالق این سنن قرار داده است

وی شناخت طبیعت از طریق علم تجربی را راهی برای کشف سنن الهی دانست و بیان کرد: خداوند علم و از جمله علم تجربی را که يك مرحله از علم است، وسیله‌ای برای کشف سنن خود و شناخت خالق این سنن قرار داده و اساساً علم چیزی جز این نیست. علم راهی برای اطلاع از رموزات عالم هستی برای به استخدام در آوردن آن‌ها جهت تقرب به خداوند است.

وی کشف و به خدمت گرفتن قوانین طبیعت را موجب مورد سؤال قرار گرفتن خداوند ندانست و اظهار کرد: این گونه نیست که اگر رابطه‌ای علمی، در چارچوب علم تجربی، کشف شد، این خداوند باشد که در محل سؤال قرار می‌گیرد؛ آن چه در این جا محل سؤال و مورد بهره‌برداری است، طبیعت است و سنتی که خداوند در نظام احسن خود قرار داده و رابطه میان پدیده‌ها را در چارچوب آن‌ها تعریف کرده و بشر را نیز فراخوانده که با شناخت نشانه‌های خداوند، این طبیعت را به استخدام خود در آورد و برای تکامل خود مورد بهره‌برداری قرار دهد.

عضو هیئت علمی و استاد پردیس قم دانشگاه تهران افزود: بنابراین این گونه نیست که اگر دانشمندی چند مسئله و قانون را کشف کرد، ادعا کند که همین است و بس و دیگر چیزی نیست و این‌گونه دایره علم کمال یابد و خداوند محدود شود.

محمدرضایی بیان کرد: ما معتقدیم که همان‌طور که عالمان دین کتاب الهی را مورد بررسی قرار می‌دهند و قوانینی را که برای زندگی اجتماعی مردم هست، بیان می‌کنند و در واقع ثواب می‌برند، به همان صورت آن دانشمندانی که اسرار طبیعت را کشف می‌کنند نیز بندگان خدا هستند که دستورات خدا را اطاعت می‌کنند. این افراد ممکن است اشتباه کنند و ممکن است راه درستی بروند و اصل آن چیز خوبی است، اما باید خطاهای دیدگاه‌های علمی را مورد بحث و بررسی قرار دهیم.